

جلوه های پند و اندرز در منظومه بهرام و گل اندام (امین الدین صافی)

حوریه آزاد^۱، رزاق قدمنان^۲، علی اصغر جباری^۳

^۱ کارشناس ارشد زبان و ادبیات فارسی، موسسه آموزش عالی گلستان. azad3681@gmail.com

^۲ استادیار موسسه آموزش عالی غیردولتی گلستان ghodmanan1346@yahoo.com

^۳ استادیار موسسه آموزش عالی حکیم جرجانی

چکیده

پند و اندرز از دیرباز در تمام جوامع بشری مورد توجه بوده است و انسانهای بزرگی حاصل تلاش و کوشش و اندوخته های علمی، اخلاقی و تربیتی خود را در قالب سخنان حکیمانه، پند و اندرز، نصیحت و حتی شعرو داستان جهت بهره مندی آیندگان ثبت و ضبط نموده اند. از جمله اندرزنامه یادگار بزرگمهر، اندرزهای آذر باد مهر سپندان، دادستان مینوی خرد، پندنامه منسوب به عطار و... میتوان نام برد. منظومه بهرام و گل اندام امین الدین صافی منظومه ای غنایی و سرگرم کننده است اما سرشار از پند و اندرز و پیام های اخلاقی و اجتماعی است. در این پژوهش به بررسی جلوه های پند و اندرز در این منظومه کهن می پردازیم. روش پژوهش: مطالعه کتابخانه ای و روش اجرا: یادداشت برداری، دسته بندی و تنظیم و تدوین آنها بر اساس طرح تحقیق و تحلیل توصیف داده های تحقیق میباشد.

واژه های کلیدی

امین الدین صافی، بهرام و گل اندام، پند و اندرز

مقدمه

انسان موجودی اجتماعی و ذاتا پند پذیر و اندرز گوست و روزگاران نخستین حیات خویش سعی میکند برای یافتن مسیر زندگی از تجربیات دیگران استفاده نماید یا تجارب خود را به دیگران انتقال دهد. اگر غیر از این بود بشر مطمئناً در همان مراحل اولیه و ابتدایی زندگی باقی می ماند و هیچ گونه پیشرفتی حاصل نمی شد. از این گذشته عمر انسان محدود است و فرصت تجربه کردن تمام مسائل زندگی را ندارد برای رسیدن به موفقیت و دستیابی به اهداف بلند زندگی نیازمند آن است که از تجارب، اندوخته ها و پند و اندرز دیگران بهره جوید. در واقع پند و اندرز همچو چراغی روشنگر راه است. نیکی ها بدی ها و زشتی ها و زیبایی ها را می نمایند و سبب می شود تا انسان راه صحیح زندگی خویش را بیابد. آنچه را که سبب رشد و ترقی و سعادت می شود برگزیند از هر آنچه سبب بدبختی و سیه روزی می شود پرهیز نماید. منظومه بهرام و گل اندام امین الدین صافی، منظومه ای غنایی، ادبی و عاشقانه است. طبیعی است درون مایه مسلط آن عشق، مصائب و دشواری های آن است اما به نظر میرسد این منظومه عاشقانه علاوه بر جنبه های غنایی، ادبی و سرگرم

کننده، سرشار از پند و اندرزهای اخلاقی، اجتماعی و انسانی پیرامون مسائل زندگی باشد و از این نظر بسیار حائز اهمیت باشد. در این پژوهش به بررسی جلوه های پند و اندرز در این منظومه کهن به منظور برخورداری خوانندگان از تجارب گذشتگان جهت زندگی خود و آیندگان می پردازیم.

ادبیات پژوهش

پند [پ] (ا) در لغت آن است که به عربی نصیحت گویند. (بهران قاطع). اندرز، نصح، وعظ، موعظت، موعظه، عبرت [۲]. پند مجموعه ای است از اخلاقیات که انسان با کسب دانش و یا تجربه های مختلف در زندگی، خود را موظف می بیند که آگاهی ها و دانسته هایش را به دیگران انتقال دهد تا بدین وسیله سعادت فرد و در نهایت اجتماع را تضمین نماید [۴]. پند و اندرز در ادبیات فارسی بازتابی گسترده دارد که می توان آنها را مشتمل بر توصیه های مذهبی، وصیت نامه، آیین کشورداری، چگونگی اداره منزل، خویشتن شناسی و از این دست دانست. در ادبیات تعلیمی اندرزها به طور کلی به دو قسم: کتابهایی که مختص پند و اندرز نوشته یا سروده شده اند و اشارات اندرزی که شاعران و نویسندگان در اثنای اثر خود به آن پرداخته اند تقسیم کرد. میراث مکتوبی که از دوره پیش از اسلام از پند و اندرز به ما رسیده است مربوط به دوره ساسانی است. این اندرزها شامل کلمات قصار و حکیمانه ای بود که پس از اسلام نیز بر ادبیات ما تأثیر گذاشت. (همان ۱۳۸۲/۱۸). حنظله بادغیسی و ابوسلیک گرگانی در شمار نخستین شاعرانی اند (قرن سوم) که شعرشان دربردارنده پند و اندرز است. رودکی از شاعران مشهور عهد سامانی که معانی بیشتری در پند و اندرز در شعر آورده است.

ابوشکور بلخی صاحب منظومه آفرین نامه و پس از او فردوسی در سروده مشهور خود شاهنامه، ابیات بسیاری را از زبان بزرگمهر و یا پادشاهان و نیز گفته های حکیمانه خود در پایان داستانها آورده است. سهم سعدی در ادبیات اندرزی ایران بسیار ارزشمند و جایگاهی رفیع است. و دوائر مشهور او بوستان و گلستان، سرشار از اخلاقیات و حکایات حکیمانه باستانی زیبا، ساده و آهنگین بیان شده است.

در نثر فارسی نیز نمونه های گرانقدری در ادبیات تعلیمی وجود دارد که ارمعروفترین آنها می توان به قابوس نامه از عنصرالمعانی کیکاوس بن اسکندر بن قابوس بن وشمگیر، سیاست نامه خواجه نظام الملک